

Anna Plasová: Počítání pomnožných jmen v polštině

Bakalářská práce. Praha: FF UK, 2014.

Prezentovaná práce se zabývá různými způsoby vyjádření kvantity u pomnožných jmen v polštině. Hlavním cílem práce je zjistit skutečné jazykové užívání v této oblasti a srovnat ho se spisovnou normou. Těžištěm práce je vlastní korpusový průzkum autorky provedený na vybraných lexémech pomnožných jmen.

V krátkém úvodu autorka představuje výchozí předpoklady: norma spisovné polštiny stanovuje pro pluralia tantum pravidla počítání pomocí souborových číslovek; cílem je prozkoumat v korpusovém výzkumu skutečné jazykové používání. Autorka očekává, že se může značně lišit od požadavků normy.

Druhá kapitola je věnována teoretickému základu práce. Prostor je nejprve věnován vymezení souborových číslovek v polštině a uvedení, se kterými skupinami slov se dané číslovky pojí. Vedle i) pomnožných jmen jde i o další tři skupiny: ii) počítání dětí/mláďat, iii) generická maskulina, u nichž užití této číslovky explicitně vyjadřuje hodnotu obou rodů, iv) archaické konstrukce. Autorka si všímá, že první tři skupiny spojují určité společné rysy; podrobněji se k nim však nevyjadřuje. Práce se dále zaměřuje už jen na pomnožná jména, jejichž způsoby kvantifikace jsou představeny v druhém oddílu kapitoly. Autorka vychází z dřívějších koncepcí Saloniho a Andrejczukové (okrajově též Jadacké). Ve výkladu se opírá především o Andrejczukovou a jejich pět klasifikačních skupin, které jsou dále východiskem pro klasifikaci dokladů v praktické části práce. Třetí oddíl je věnován vztahu mezi normou a územ, zejména pohledu na některé rozpory, které autorka zaregistrovala v normotvorné literatuře a při konzultacích s rodilými mluvčími.

Ve třetí kapitole autorka představuje empirický korpusový průzkum. V prvním oddílu je podrobně popsán korpus, z něhož byla data vytěžena. Druhý oddíl ukazuje postup sběru dat. Třetí oddíl je věnován deskripci a analýze. Autorka zde klasifikuje jména do dvou sémantických kategorií podle vzhledu jejich referentů, symetrických a jednolitých předmětů (vychází při tom z Andrejczukové), a přiřazuje k nim jednotlivé způsoby kvantifikace. U symetrických předmětů výrazně převažuje vyjádření s výrazem *para* („pár“), u jednolitých se většinou užívají souborové číslovky. Následně jsou podrobeny kvalitativní i kvantitativní analýze jednotlivé různorodé typy kvantifikace (skupiny vycházející z Andrejczukové byly dále upřesněny a doplněny na základě získaných dat): i) konstrukce s *para*, ii) se *sztuka* („kus“), iii) souborové číslovky, iv) základní číslovky, v) číslovky psané číslicí, vi) substantivní typy číslovek, vii) konstrukce s pomocnými slovy. Nakonec jsou výsledky analýzy srovnány s tím, jaké tvary u jednotlivých pomnožných jmen doporučují normativní příručky (zde je vedle rozdílů mezi užíváním a normou konstatován i nesoulad mezi praktickou výukou jazykové normy a nejednotností v preskriptivních příručkách).

Čtvrtá kapitola shrnuje obsah práce, ukazuje hlavní zjištění (nízká frekvence užívání souborových číslovek, pestrý výběr alternativních konstrukcí, stav jazykové normy) a nastiňuje možné cesty rozšíření tohoto výzkumu.

Jako příloha je uveden anotovaný seznam všech konkordancí použitých v práci.

Kritické zhodnocení

Práce jako celek představuje hodnotnou empirickou studii (svým rozsahem i způsobem provedení přiměřenou povaze bakalářské práce), která je kvalitně podložena daty z Národního korpusu polského jazyka. Teoretická část představila dřívější výzkumy v této oblasti, autorka zde prokázala schopnost zpracovat relevantní literaturu a vystavět na ní vlastní výzkum. V praktické části pak autorka podrobně zdokumentovala jednotlivé typy kvantifikace a nakonec je srovnala s jazykovou normou. Za vyzdvihnutí stojí zejména pečlivý výběr jednotlivých dokladů v korpusu. Autorka se neomezila na automatické vytěžení výsledků a zběžnou kontrolu, nýbrž každý z výsledných 1 653 záznamů před zpracováním ručně překontrolovala a oanovala. Méně kladně hodnotím následnou kvantitativní analýzu dat, která se omezuje jen na absolutní hodnoty a jednoduchá procentní vyjádření. Bez využití základních postupů statistiky (zjištění statistické signifikance rozdílů) jsou pak některé výsledky interpretovány zbytečně vágně či jsou interpretovány jako relevantní jen na základě intuitivních arbitrárně stanovených hranic. Konkrétní místa, kde by bylo vhodné přistoupit ke změnám (v případě, že by se autorka rozhodla ve výzkumu pokračovat), uvádím níže.

Zhlediska stylistického je práce zpracována čtivě a srozumitelně. Na více místech se ovšem text odchyluje od žánru vědecké práce (některé postupy a formulace odpovídají spíše popularizačnímu textu).

Struktura odpovídá standardu závěrečných prací. V praktické části by však čtenáři pomohlo k lepšímu uchopení tématu, kdyby před úvodním oddílem třetí kapitoly byl na dvou stranách představen celý následující postup výzkumu (tj. předestřít obsah třetí kapitoly a explicitně zopakovat hypotézy); historie polského korpusu jako začátek kapitoly není šťastné řešení. V druhé části analytického oddílu 3.3.2 pak splývají pasáže popisné a subjektivně hodnotící. Přísnější dbání na oddělení části popisné, interpretativní a evaluativní by textu prospělo. V rámci oddílu 3.3.2 by orientaci dále pomohlo i formální členění na pododdíly podle jednotlivých typů kvantifikace.

Formálně jazykově a typograficky je práce vyhotovena na vynikající úrovni.

Konkrétní připomínky

1) Formulace týkající se jazykové normy:

Str. 9 – Podle autorky „preskriptivní příručky, které používání souborových číslovek prosazují, vždy musejí nutně zaostávat za tím, jak lidé jazyk používají v praxi.“ Dotaz: musí jít nutně o zaostávání? Nejsou údaje v příručkách třeba jen (progresivním) přáním jejich autorů po systematickosti v jazyce, která v tomto případě ani nemusela v polštině nikdy existovat?

Str. 11 – Zdejší formulace (pravděpodobně celé parafráze Siuciakové) těsně souvisí s výše uvedenou poznámkou: kategorie číslovek má být heterogenní, což je „důsledkem jejich komplikovaného a stále ještě neukončeného vývoje.“ Je ale ukončenost vývoje kategorie číslovek v jazyce vůbec logicky možná? Nejde jen o jakési subjektivní volání po systematickosti?

2) Otázka rodu:

Na str. 12–13 se píše, že „polština v plurálu rozlišuje pouze dva rody“: mužský osobní (maskulina denotující osoby) a neosobní (ostatní maskulina, feminina a neutra). Na str. 15 v pozn. 10 se však píše, že u toponym je zajímavé určování rodu v genitivu (do *Tych* vs. *do Tychów*). Jde zde o rozdíl osobního vs. neosobního rodu (z textu to příliš nevyplývá)? Jako neznalému polštiny mi také není příliš jasné, jak se k tomuto rozdílu vztahuje v plurálu kategorie životnosti (týká se rodu mužského osobního i neosobního?).

3) Výzkum Jadacké:

Str. 27 – „Pokus replikovat postup Jadacké jsem brzy vzdala bez úspěchu.“ Zde mě napadá, zda (by) nebylo možné Jadackou oslovit a požádat ji o poskytnutí dat.

4) Deskripce a interpretace kvantitativních dat:

Str. 32–33 – Kvantity v tabulkách 4 a 5 (rozdíly mezi jednotlivými skupinami) by bylo vhodné vyhodnotit z hlediska statistické signifikance a sledovat intervaly spolehlivosti. Totéž se týká tabulky 6 na str. 45, kde by nemusela být intuitivně stanovena arbitrární hranice 20 dokladů.

Str. 37 – Nabízí se prozkoumat, zda a jak k frekvenci užívání souborových číslovek přispívá a) konkrétní lexikální jednotka (určité pomnožné jméno), b) počet entit. Autorka uvádí pro každou skupinu jen souhrnné údaje (u počtu entit navíc bez vyjádření poměru k ostatním způsobům kvantifikace). Provázání obou znaků v rámci jedné tabulky a statistické srovnání by mohlo pomoci odhalit velmi zajímavé vztahy týkající se lexikalizace či gramatikalizace jednotlivých konstrukcí.

Str. 39, zejm. pozn. 33 – Porovnání absolutních hodnot není příliš vypovídající. Spíše by mělo být vztaheno k absolutnímu počtu počítaných pomnožných jmen v daném typu textu, aby obě hodnoty bylo možné porovnat.

5) Obsah závěru:

S. 48–49 – Závěr by měl především zdůrazňovat hlavní výsledky a generalizace. Autorka zde však představuje i zcela nová fakta a dříve neuvedené pojmy (např. *splitting*), je tu i první zmínka o možné gramatikalizaci slova *para* (poznámka by si spíše zasloužila patřičné místo ve třetí kapitole v části věnované interpretaci jednotlivých způsobů kvantifikace).

6) Drobné připomínky:

Str. 22 – Z textu není zcela zřejmé, zda s citovaným slovníkem pracovala již Andrejczuková, nebo zda jde o vlastní vklad autorky. Orámování citáty Andrejczukové vyvolává první dojem, ale předpokládám spíše, že jde o nezávislé šetření autorky.

Str. 22 – Dlouhá odstavcová citace by měla být vyjádřena odsazením (a případně menší velikostí písma).

Str. 31 – Čárka mezi hodnotami v tabulce 3 mě nejprve navedla k mylným interpretacím (jako desetinná čárka).

Str. 32 – Autorka se rozhodla polská slova překládat jen při prvním výskytu. Zapomnětlivému čtenáři by velmi pomohlo, kdyby v přehledových tabulkách byly překlady systematicky uváděny (nezávisle na podobnosti s češtinou).

Doporučení

Práci doporučuji k obhajobě.

Vzhledem k uvedeným kritickým připomínkám navrhuji hodnocení *velmi dobře*. V případě zdárného průběhu obhajoby doporučuji udělit hodnocení o stupeň lepší.

Jan Křivan, 5. 2. 2014